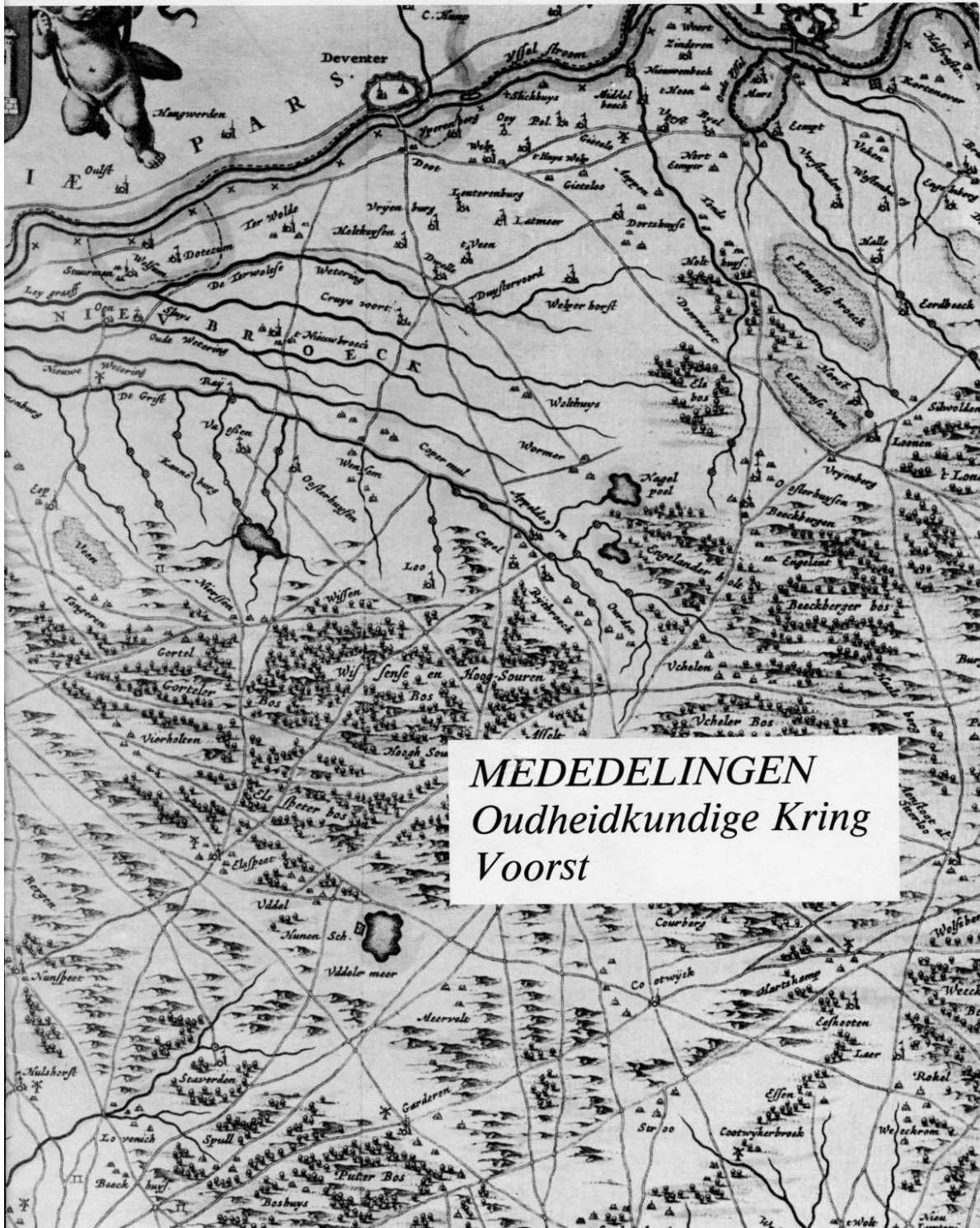

JRG. 13, NR. 1

1990

''Kroniëk''

MEDEDELINGEN
Oudheidkundige Kring
Voorst

Oudheidkundige kring Voorst

Dertiende jaargang nr. 1

BESTUUR:

Voorzitter : G. Panhuis, v.d. Duyn van Maesdamstraat 71 te Twello, telefoonnummer 05712 - 71880

Secretaris : L. Sevenster, Schadewijkpad 11 te Twello, telefoonnummer 05712 - 72037

Penningmeester: A.J. Bessels, Enkweg 9a te Posterenk

Leden : H.J. ten Hove, Tuinstraat 24 te Voorst
H. Hermsen, Rozenhoflaan 10 te Zutphen
R. Kloosterboer, Rijksstraatweg 5 te Wilp
J. Lubberts, Kon. Wilhelminastraat 10 te Terwolde

Redactie-adres: J. Lubberts, Kon. Wilhelminastraat 10 te Terwolde
telefoonnummer 05717 - 1760

INHOUD

Blz. 2	Van het secretariaat	L. Sevenster
Blz. 3	Ons foto-archief	L. Sevenster
Blz. 3	Geslacht Veldhoen	B. van den Enk
Blz. 4	Streekarchivariaat Oost Veluwe	J.A. de Ruiten
Blz. 4	Boekbespreking	J. Lubberts
Blz. 5	Oude Foto's spreken	L. Sevenster
Blz. 7	Uit de geschiedenis van de Dorpskerk te Twello	D. Lekkerkerker
Blz. 12	Brandweeroefening	J. Elfrink
Blz. 13	De goeie olde tied	W. Huisman
Blz. 14	Kasteel Duistervoorde en de Adel	H. van Vught
Blz. 18	De Terwoldse "Meintjes"	J. Lubberts

Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen zonder toestemming van de redactiecommissie.

VAN HET SECRETARIAAT

In het vorige nummer van de Kronijck vermeldde ik de start van het Oude Foto Project. Op 18 januari 1990 werd de eerste serie van 15 oude foto's in de nieuwe wissellijsten "den volke getoond" in het Dorpshuis "De Pompe" in Wilp door de voorzitter van de Platte-landsvrouwen, afdeling Wilp, mevrouw S. Ooiman. Grote drommen dames toonden hun belangstelling voor de oude foto's, hun reacties waren prachting om aan te horen.

Inmiddels heeft ook Terwolde zijn serie van 5 lijsten met foto's in het Dorpshuis. Ook Teuge heeft 3 lijsten hangen in het café-restaurant "De Zwaan". Begin april is Twello aan de beurt, waarbij we een goede medewerking krijgen van de beide Rabo-banken in Twello en Duistervoorde.

Het is nog niet goed mogelijk aan te geven waar we in het dorp Voorst een expositie ruimte krijgen. Omdat men geen centraal Dorpshuis heeft, zullen we naar een of meerdere plekken moeten omzien. Onze onderhandelingen zijn nog gaande. Natuurlijk is het u bekend, dat Nijbroek reeds jaren bezig is oude foto's te verzamelen en te exposeren in hun Dorpshuis via hun eigen vereniging "Dorpsbelangen Nijbroek".

Aangezien we nu reeds meer dan 600 unieke foto's van particulieren mochten overfotograferen, kunnen we spreken van een goed begin.

Onze contactmensen zijn voor de oude foto's:

1. Wilp
De heer A. Hazelaar, Bergkamp 6 te Wilp.
Telefoonnummer 05716 -389.
2. Voorst
De heer W.H. Huisman, Oude Deventerweg 12-14 te Voorst.
Telefoonnummer 05758 - 1308.
3. Terwolde
De heer J. Lubberts, Kon. Wilhelminastraat 10 in Terwolde.
Telefoonnummer 05717 - 1760.
4. Teuge
De heer J.W. Haverkamp, Zwanepad 2 in Teuge.
Telefoonnummer 05763 - 1305.
5. Twello
De heer L. Sevenster, Schadewijkpad 11 in Twello.
Telefoonnummer 05712 - 72037.
6. Klarenbeek
We zijn nog zoekende naar een fanatieke oude foto verzamelaar, die in zijn regio wil gaan speurzoeken bij particulieren.

Sedert 1 februari 1990 is op de woensdagen in het gemeentearchief mevrouw J.P. Hofenk-Konijnenberg bezig ons foto-archief te ordenen, bij te houden en te coderen.

De lezing in Voorst op 22 februari 1990 bleek weer een schot in de roos te zijn. Meer dan 90 personen bezochten de lezing over "Oude Herbergen in het zuidelijke deel van onze gemeente" door ons lid, de heer Hermsen. Na het algemeen gedeelte over de plaats van herbergen langs de Voorster wegen, volgde een gedetailleerde verslag van de herbergen van Klarenbeek, Wilp en Voorst.

De secretaris,
L. Sevenster.

ONS FOTO-ARCHIEF

Helaas zijn er geen reacties gekomen op de foto in de vorige Kronyck. Ik zou de leden willen adviseren "Ga de buurt eens in en vraag aan de burens of zij de mensen die bij de stoomwals staan kennen.

De vraag bij deze foto is "Wie kan iets vertellen over deze oude stoomboot, gefotografeerd op de IJssel bij Terwolde".

GESLACHT VELDHOEN

12e jaargang, nummer 2, bladzijde 14.

Naar aanleiding van bovenvermelde publikatie nog het volgende: Bij de otr/tr inschrijving in Nijbroek op 7/29-5-1750 bij het huwelijk van Gerrits Everts, j.m. van Nijebriek en Grietje Hugo, j.d. van Nijbroek, staan als getuigen vermeld de moeder van de bruidegom Janna Derks en de oom van de bruid Geerlich Jansen.

Op 11 maart 1713 (on)trouwen in Nijbroek Hendrik Alberts en Janna Derks weduwe van wijlen Evert Gerrits, van Nijbroek.

Conclusie: de in het artikel onder I genoemde Gerrit Everts moet in Nijbroek voor 1713 gedoopt zijn.

Maar het geslacht kan met nog een generatie opgevoerd worden:
Op 1 oktober 1705 (on)trouwen in Terwolde Evert Gerrits j.m. zoon
van Gerrit Lubberts, van Terwolde en Janna Dercks, j.d. van Derck
Jansen, van Terwolde.

Gerrits Everts, tr.2. Nijbroek 28 februari 1745, Janna Jans, j.d.
van Terwolde, zij op haar beurt hertrouwd in Twello 17 januari
1766 als weduwe van Gerrit Everds Veldhoen met Jan Gosens, zoon
van Gosen Janssen, van Twello (ged. Twello 1742 z.v. Gosen Jansen
en Esseltjen Jansen).

B. van den Enk.

STREEKARCHIVARIAAT OOST-VELUWE

Op het archief van de gemeente Voorst komt steeds meer materiaal
op microfiche beschikbaar. Naast een gedeelte van de registers
van de Burgerlijke Stand is momenteel ook het bevolkingsregister
goeddeels klaar. Waarschijnlijk worden binnen afzienbare tijd ook
de gezinskaarten op film overgebracht (deze worden gebruikt voor
de invoering van de persoonskaart in 1940).

Van de fiches kunnen desgewenst kopieën gemaakt worden.
In de gemeentelijke archiefbewaarplaats worden diverse
kerkarchieven bewaard. Zodrag deze zijn geïnteriseerd komen ze
voor het publiek beschikbaar, kerkarchieven zijn voorbeelden van
particuliere archieven. Als dergelijke archieven van voldoende
historisch belang zijn kunnen zij aan het gemeente-archief in
bewaring gegeven worden. Dit kan dus ook betrekking hebben op
archieven van bijvoorbeeld sport- en muziekverenigingen, plaat-
selijke afdelingen van provinciale/landelijke organisaties,
bedrijven en dergelijke.

Als u hierover meer wilt weten, neemt u dan eens contact op met
ondergetekende (telefoonnummer 05712 - 79258).

Streekarchivaris,
J.A. de Ruiter.

BOEKBESPREKING

Er zijn enkele exemplaren beschikbaar van het boek "100 jaar
St. Martinuskerk Duistervoorde".

Begin april 1990 verschijnt "Van de Kas afgezien", oorlogsboek
van A.A. Bloem.
Prijs f 20,-, verkrijgbaar bij de Rabo-banken.

De Oudheidkundige Kring is reeds bezig met de voorbereiding van
een extra nummer betreffende de oorlog 1940 - 1945.

In het archief gemeente Voorst liggen vier boekjes over de lokale
en regionale geschiedenis.

1. Strafrecht en criminaliteit.
2. Stadsgeschiedenis.
3. Materiële cultuur.
4. Historische geographie.

OUDE FOTO'S SPREKEN

Op zoek naar foto's voor mijn lezing over Het Schol kwam ik terecht bij de familie Roskam aan de Vermeersweg in Twello. Ik vond er een prachtige foto van een groepje jongens bij een muur. Bij navraag bleek een kleine excursie te zijn van de bovenmeester Bernard Hurenkamp

Meester Hurenkamp met een klas bij de Nijenbeek omstreeks 1915.
Foto familie Roskam.

Tijdens de wandeling vertelde meester Hurenkamp over de geschiedenis van de Nijenbeek.

Hij liet ze in de grote zaal het reusachtige rouwbord zien dat gemaakt was voor Andries Baron Schimmelpenninck van der Oye in 1776. Oorspronkelijk heeft het gestaan in de Nederlandse Hervormde kerk in Voorst.

Natuurlijk werd de kerken van Reinald van Gelre bekeken.

Het mooiste van het uitstapje was wel het prachtige uitzicht over het IJssellandschap vanaf de toren van de Nijenbeek.

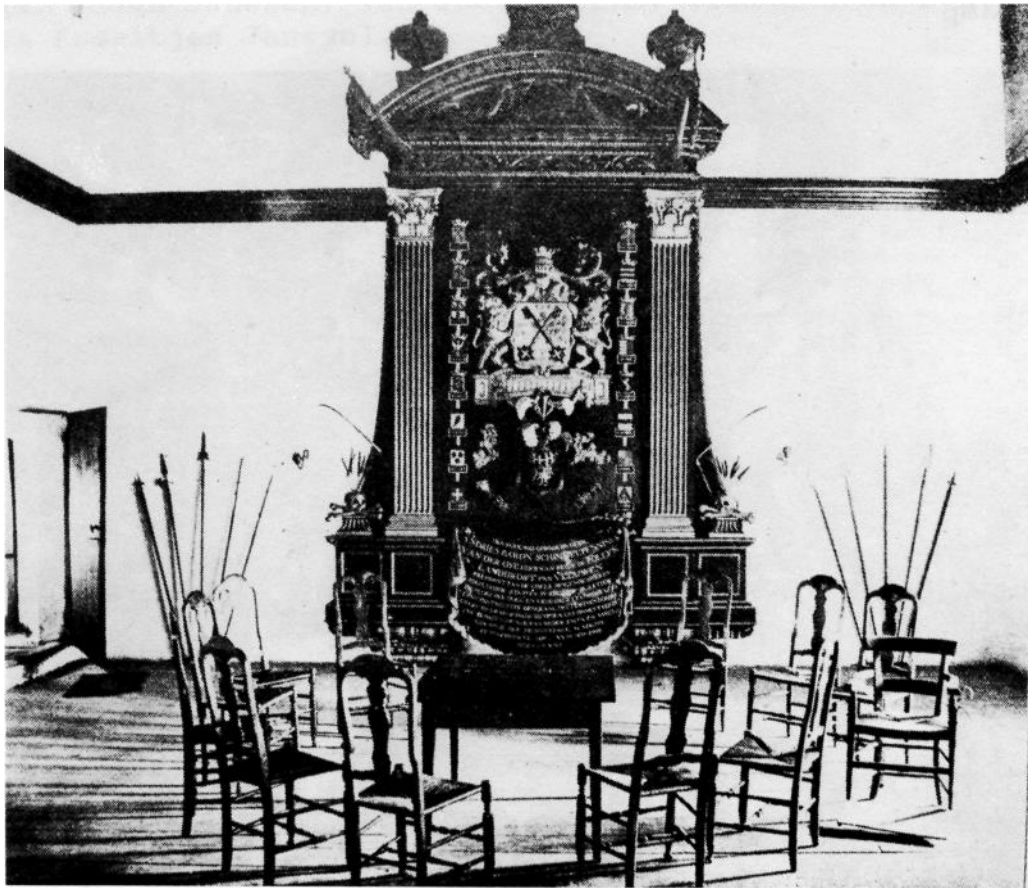
WIE WAS MEESTER HURENKAMP?

Bernard Hurenkamp, geboren te Brummen in 1865 en gehuwd met Willemina Everdina v/d Heiden, was bovenmeester te Wilp.

Hij stond in de wijde omgeving en bij iedereen in goed aanzien. De meester heeft zijn taak bij het onderwijs als bij zijn dorps-gemeenschap breed opgevat.

Meester Hurenkamp zelf vatte zijn werk op als het dienen van de kring waarin hij leefde.

Dank aanvaarde hij stil, hulde wees hij zonder meer af.

Het rouwbord uit 1776.
Foto L. Sevenster.

Tot 1930 was hij hoofd der openbare lagere school te Wilp. Daarboven had hij nog een groot aantal functies. Hij was organist in de kerk van Wilp, tevens koster en kerkelijk ontvanger.

Tot 1 januari 1937 was hij secretaris-ontvanger van de dorpspolder Wilp; "de Nijenbeker en Wilpse klei". Voorts was hij secretaris van het toenmalige crisis-comité. Ook was hij mede-opzichter van de muziekvereniging "Crescendo". Tevens was meester Hurenkamp dirigent van de zangvereniging en van het later opgerichte kerkkoor. Hij overleed op 23 december 1937.

Door L. Sevenster.

KERKGESCHIEDENIS VAN TWELLO

Correctie op het artikel in het vorige nummer (jaargang 12 nr. 3)

1. In het opschrift moet niet deel 14 staan maar deel 13 (vervolg).
Het artikel is in tweeën opgenomen, met de erbij behorende bronnen- en literatuuropgave aan het eind.
2. Op bladzijde 17 zesde regel van boven is een zin uitgevallen. Na de woorden "contributie te betalen".
Leze men: Maar de heren beseften wel, dat in bepaalde nood-situaties de mensen niet anders konden. Zo'n situatie was er op de Oost-Veluwe.
3. In Bijlage II (transscriptie van de brief van het Hof d.d. 20 maart 1581) zijn aan de rand van de brief de 8 dorpen vermeld met hun hedendaagse namen.
In het origineel luiden ze: Wilp, Twel, ther Wolde, Nybroeck, Ohen (Oene), Eep, Herde, Apeldorn.

UIT DE GESCHIEDENIS VAN DE DORPSKERK TE TWELLO

(14)

Van onze dorpen werd Nijbroek het eerst van een predikant voorzien. In een vorig artikel noemde ik Petrus Harritius als predikant aldaar, in 1583. Er was er echter nog een eerder. Toen in 1581 Reinier van Keppel, pastoor van Nijbroek, vertrokken was zond het Hof er een predikant heen om hervormde predik-diensten te houden. Dat was toen zo de gang van zaken. De reformatie van het platteland kwam niet van onderen op maar werd van boven af geregeld. Tegen de wil van de bevolking? Op die vraag kom ik later terug. De bewuste predikant heette Andreas Berckius, over wie verder niets bekend is. In december meldde hij zich bij de richter van Nijbroek, met een brief van het Hof bij zich. In die brief beriep het Hof zich voor zijn handelwijze op zijn collatierecht. Dit recht (namelijk om een pastoor voor Nijbroek te benoemen) berustte oudtijds bij de hertog van Gelre. Later was het overgegaan op het Hof als hoogste autoriteit in het land, dat nu van de gelegenheid gebruik maakte om de hervorming in Nijbroek door te voeren.

Verder werd in de brief de richter bevolen ds Berckius te ontvangen en hem op de aanstaande zondag te laten preken in de kerk en hem door de kerspelliëden te laten aannemen en hen te vermanen zich vlijtig tot het gehoor van Gods Woord te geven. Daar er voor de dominee geen behuizing was (de pastorie was totaal vervallen) beval het Hof de richter "dat ghij hem een tydt langk opt spijcker bij u met cost und herberge versiet" (een spijcker was oorspronkelijk een gebouw, waar koren opgeslagen werd, later uitgebouwd tot een fors woonhuis, waarin de richter of schout woonde). De dominee ging dus voorlopig bij de richter in de kost.

Niet lang is Berckius in Nijbroek gebleven. Beviel hij niet? Daar hield het Hof namelijk rekening mee. Het drong een dorp nooit een bepaalde predikant op. Hij kwam op proef. Na verloop van tijd informeerde men bij schout (richter) en kerkmeesters of de kerkgangers genoeg vonden in 's mans gaven. Maar het is waarschijnlijker dat het vast zat op 's mans inkomen.

Hier raken we een van de grootste problemen bij de hervorming op het platteland. Er waren in een dorp (geestelijke) goederen genoeg, waaruit een predikant een redelijk inkomen zou kunnen trekken. Maar de betaling liet veel, zo niet alles te wensen over. Er werd armoe geleden. Een dominee was soms wel gedwongen te vertrekken.

Zo verging het ook de opvolger van Berckius Petrus Harritius. Naar aanleiding van een klacht van hem stelde Jacoc van Elden, die de zaken van de kerk bij de overheid behartigde, ter plaatse een onderzoek in. Uit zijn rapport het volgende:

1. De pastorie was vernield, herstel zou meer dan f 100,- kosten. Beter zou het zijn een vicariswoning van één van de twee vicarieën te Nijbroek als pastorie te bestemmen.
2. Ter verlichting van de financiële nood zou de opbrengst van één vicarie aan het traktement toegevoegd kunnen worden; die van de andere kon de koster-schoolmeester toegekend worden.
3. De kerk die "wat woest" was, moest schoongemaakt en van alle gereedschap voor prediking en sacramentsbediening voorzien worden. (Rapport van 9 maart 1583.) Goede aanbevelingen.

Maar dit alles leidde niet tot enige verbetering. Twee maanden later schreef Harritius aan de provincie synode, te Doesburg bijeen (31 mei 1583) dat hij vanwege zijn volkomen ontoereikend stipendium verlof vroeg zijn post te verlaten. Hij verlangde een attestatie (een getuigenis inzake zijn leer en leven) om daarna buiten het gelderse een gemeente te zoeken. De synode weigerde hem dit waarop hij verklaarde dat, als er niet terstond verbetering kwam, hij zonder toestemming zou vertrekken, niet uit moedwil, trots of eigenzinnigheid, maar uit "hoechaendringender noot ende armoet". We weten niet hoe lang hij nog in Nijbroek gebleven is. De oorlogsellende, die na de val van Zutphen zich ook over deze streken uitbreidde, waardoor zeer vele plattelanders hun heil in de steden zochten, zal ook zijn vertrek verhaast hebben. Ook Epe en Keerde verloren hun predikant. Later blijken daar weer Roomse geestelijken te werken. In Nijbroek keerde pastoor Reinier van Keppel weer terug. Zo was in deze streek de hervorming gestuit, het prille begin in de kiem gesmoord.

Zeven jaar later kwam de kentering. In mei 1591 werden eerst Zutphen daarna Deventer door de troepen van Maurits ingenomen. De vijand verdween uit deze streken, de gevluchte dorpelingen keerden terug, het leven op het land hernam zijn loop.

De reformatie werd opnieuw aangevat. Weer waren de Nijbroekers het eerst aan de beurt. Het Hof dacht hun als predikant een zekere Johannes Pael (Palingenius) toe. Hij was een gewezen Rooms priester, die indertijd in een van de Zutphense kerken als vicaris aan een altaar gediend had. Overgegaan tot de hervorming, meldde hij zich voor een predikantsplaats. Ds Fontanus van Arnhem examineerde hem en toonde zich zeer tevreden. Slechts bij dieper doorvragen op bepaalde punten kwam de man kennis tekort.

Als hij doorstudeerde kon hij zich ontwikkelen tot een van de betere predikanten en ergens geplaatst worden, maar dit niet dan nadat hij in een van de Zutphense kerken openlijk, ten aanhoren van velen, die hem als vicaris gekend hadden, het pausendom had afgezworen. Het Hof besliste echter anders. Pael moest naar Nijbroek. Daar kon hij op proef enige tijd werkzaam zijn.

Wat Pael zelf wenste kwam niet in aanmerking. Hij had namelijk goede contacten met Hengelo (Gelderland). Daar begeerde men hem als predikant. Veel zin had hij niet. Hij ging dan ook niet direct, maar liet de door het Hof hem meegegeven brief voor de richter aldaar overbrengen door een ander, een betrouwbare bode. Die moest de weg voor hem effenen. Maar het pakte anders uit.

Pael ontmoette bij zijn komst geen medewerking maar alle mogelijke tegenwerking. Het schijnt, dat hij niet de gelegenheid kreeg zondags te preken, opdat de mensen zich een oordeel konden vormen over zijn gaven. Onverrichter zake keerde hij terug en schreef een brief aan Fontanus, zijn beschermer, waarin hij zich beklagde over "de lompe en verblinde boersheid van de mij onlangs toevertrouwde kudde". Zijn woorden hadden even weinig uitwerking gehad als "het beploegen van strand of het geselen van lucht". Tegelijk geeft hij ook de oorzaak van de mislukking aan: "dit is gebeurd door die zeer listige buurman, de pastoor van Terwolde, die zich liever in wereldse dan in geestelijke zaken mengt".

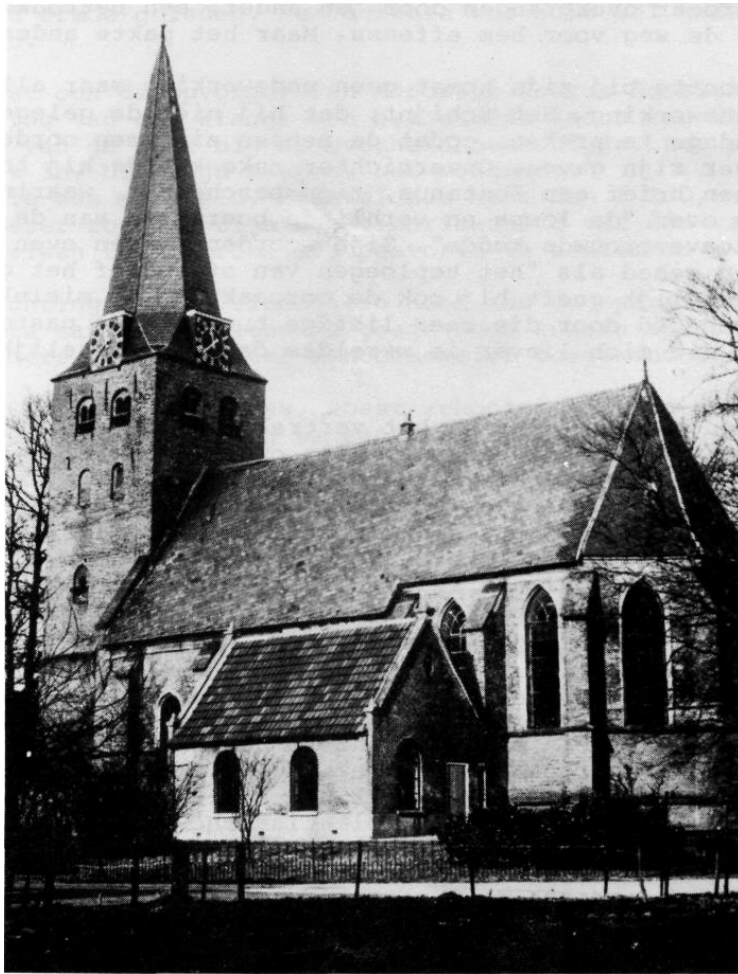
Zoals boven vermeld, was na het vertrek van ds Harritius (\pm 1584) pastoor Reinier van Keppel naar zijn oude, door de oorlog wel zeer uitgedunde, parochie teruggekeerd. Hij zal het er moeilijk gehad hebben. Er zijn geen berichten over. Hij overleed in 1589, toen het ambt te lijden had onder de pest. Voorjaar 1590 zochten enkele Nijbroekers Jacob Verheiden, pastoor van Terwolde, die met vele van zijn parochianen veiligheid in Deventer gevonden had, op en vroegen hem de pastorale zorg voor hun dorp op zich te nemen. Hij zag geen termen om dit te weigeren. Hij achtte er zich toe gerechtigd.

Was de kerk van Nijbroek niet al sinds eeuwen de dochterkerk van die van Terwolde, ten bewijze waarvan de eerste aan de laatste een vast bedrag per jaar betaalde? Zou de moeder de dochter dan niet helpen in een tijd van nood? Het Hof stond volgens hem hierbuiten. Hij betwistte dit het collatierecht. Dat was volgens hem niet overgegaan van de hertog van Gelre op het Hof maar op keizer Karel V als nieuwe landsheer en daarna op Philips II. Dat de laatste in 1581 door de Staten Generaal, dus ook door Gelderland afgezworen was, erkende hij niet. Hij ging zijn gang.

Ongeveer een jaar werkte Verheiden in Nijbroek, niet pastoor, ook niet predikant, maar een figuur er tussenin, half rooms, half protestant, zoals ar in die overgangstijd er meer waren. Ook maakte hij zich verdienstelijk door de schromelijk verwaarloosde pastorie- en vicariegoederen op orde te stellen, vaak ten koste van zijn eigen inkomsten. In het licht van het bovenstaande is het duidelijk, dat Pael door de Nijbroekers en de pastoor als een indringer beschouwd werd, die eruit gewerkt moest worden.

Maar ds Fontanus nam het niet. Hij lichtte het Hof in. Dit schreef een scherpe brief naar Nijbroek: het betaamt onderdanen niet brieven van hun overheid verachtelijk te behandelen en de inhoud ervan niet na te komen. Ze hadden Pael moeten laten preken. Temeer, daar deze man hun niet opgedrongen werd (zoals in het pausdom gebruikelijk) maar alleen gezonden werd om een paar keer te prediken, opdat de gemeente zich een oordeel over hem zou vormen en bij gunstige uitslag hem beroepen.

Opnieuw werd Paël nu gezonden met dezelfde opdracht en de richter werd bevolen niet alleen de komende zondag de kerk voor hem open te stellen, maar ook "selffs in dem kercken the kommen und die onderdanen thot anhoerungh Gotlickes wordes tho beweghen" .

Nederlandse Hervormde kerk
Nijbroek. Foto archief gemeente
Voorst.

Hoe het afliep, hoe het oordeel over Paels preken luidde, weten we niet, alleen dit dat de man niet langer dan een paar maanden in Nijbroek gebleven is. In november was er al een andere predikant. Paël was vertrokken richting Hengelo, waar de inwoners (naar zijn eigen woorden) zoveel meer honger en dorst hadden om het Woord Gods te horen dan die van Nijbroek.

De nieuwe dominee was Johannes Antonii. Het duurde niet lang of van hem kwam dezelfde klacht als van al zijn voorgangers: het traktement is te laag. Het Hof kon niet anders dan de schepenen en kerkmeesters van Nijbroek gelasten de zaak zo te regelen dat de predikant geen reden tot klagen meer had. Tijdens zijn predikantschap viel Nijbroek een bijzondere eer te beurt: de provinciale synode van Gelderland hield er zijn vergadering, en wel op

11 september 1592. De plaatselijke predikant werd aangewezen om de preek te houden. Het was zo iets als een afleggen van een proeve van bekwaamheid voor deskundige en critische hoorders. Het oordeel over Antonii was niet zo gunstig.

Wij lezen in de nota (notulen): "Nae desen heeft Johannes Antonii een praedicatie gedaen van den text Marc. int 8 (sten hoofdstuk): Soe wie mij will naevolgen etc. Ende overmitz sijne dispositie ende verclaeringe desselven text bij den synode niet sufficient bevonden wordt, is hij noch ter tweemaell voor den kerckenraedt tot Aernhem predigen, ende sal alsdan geschieden nae behooren".

Hier blijkt: een dominee kon bij de dorpelingen in de smaak vallen, waarom ze hem ook als predikant begeerd en ook gekregen hadden, een synode vond zijn preek in bijbels en theologisch opzicht soms onder de maat. De bevestiging moest uitgesteld worden. Onderwijl moest hij zich verder oefenen in het prediken, zondags voor zijn gemeente en door de week voor de predikanten en ouderlingen van een naburige stad, totdat hij aan de criteria voldeed, waarna de confirmatie volgde. Zo'n proefperiode kon soms jaren duren. Deze werkwijze was noodzakelijk, omdat in die begintijd de meeste predikanten niet aan een hogeschool gestudeerd hadden en soms over gebrekkige kennis beschikken.

Wanneer Johannes Antonii officieel te Nijbroek bevestigd is, weten we niet. We weten wel, dat hij een paar jaar later, in 1594, vertrok. Zijn opvolger werd Karel de Haan, een kleurrijke figuur met een bewogen leven, over wie de heer J. Vredenburg in zijn boekje over Terwolde den Nijbroek vele bijzonderheden vermeldt (bl 45-46, 51-54). Het tweede dorp in onze streek, dat een predikant ontving, was Twello. Daarover de volgende keer.

D. Lekkerkerker.

Bronnen en literatuur.

- Over Andreas Berckius : Portef. Geestelijke Zaken 2342 nr. 120
Rijksarchief Arnhem.
Ned. Arch. Kerkgesch. 1912 bl. 310.
- Over Petrus Harritius : Portef. Geestelijke Zaken nr. 181 en
186.
Acta Prov. Synode Doesburg (1583)
Reitsma en Van Veen IV bl. 26.
- Over slechte traktementen: Brief Synode aan het Hof. Portef.
Geest. Zaken nr. 177A.
- Over Johannes Pael : Brieven Hof aan Kwartier Veluwe regist
nr. 6691 en 6705, de laatste met
afschrift brief van Pael aan ds Fon-
tanus.
Brief Fontanus aan V.d. Capellen.
Huisarchief V.d. Capellen nr. 37.
- Over Jacobus Verheiden : Archief Hof Geestelijke Goederen
nr. 2412.
- Over Johannes Antonii : Archief Hof Geestelijke Zaken nr. 220
Acta Prov. Synode Nijbroek (1592)
Reitsma en Van Veen IV bl. 31.
-

BRANDWEEROEFENING

Het was in 1938 of 1939 dat weet ik niet meer, kregen we van de gemeente Voorst bericht dat er bij van de Water op de Voorsterklei een brandweeroefening gehouden zou worden. Enkele jaren eerder hadden de bewoners al een aanzegging gekregen wat ze verplicht waren te doen wanneer er op de Klei brand zou uitbreken.

De brandspuit was gestationeerd bij van de Water. Mijn buurman Dorus Tijmans was aangesteld als waterpomper en mijn vader had het tot waterdrager gebracht. Maar aangezien vader toen al heel slecht begon te zien, moest ik zijn taak overnemen.

Dus op de aangegeven dag gingen mijn buurman en ik naar de oefening.

We liepen dwars door de weilanden en kwamen zo op de plaats waar de oefening zou plaats vinden.

Inmiddels waren er ook al andere boeren gearriveerd, en toen de ploeg compleet was kon met de oefening begonnen worden. De brandspuit werd voor de dag gehaald en een afgevaardigde van de gemeente gaf een uiteenzetting hoe of dat ding werkte. Toen iedereen van wanten wist en zijn plaats ingenomen had kon er begonnen worden.

dorus begon met water te pompen uit een pomp die voor het huis stond.

een gewone huis tuin en keukenpomp, welke door middel van een zwengel aan de praat gehouden moest worden.

Dorus deed met beide handen de zwengel op en neer en het water begon in de emmer te stromen die ik als waterdrager aan de pomp gehangen had.

Toen de emmer vol was liep ik naar de spuit en ledigde hem daar in de voorraadtank die op de spuit was bevestigd.

Andere waterdragers volgden mijn voorbeeld en na een poos was de tank vol.

Het spuiten kon nu beginnen.

Ik meen te weten dat hetgeen motorisch aangedreven spuit was, maar dat twee mensen om de beurt een zengel op en eer bewogen en aldus het water opgepompt werd. En werkelijk er kwam water uit het handvat aan het einde van de slang. De straal ging echter niet hoog. Juist tot aan de dakgoot. Dat was schijnbaar hoog genoeg, want na nog een poosje gepompt, gedragen en gespoten te hebben vond de man van de gemeente het prima en hield het voor gezien.

Wij gingen met zijn allen naar binnen en onder het genot van een kopje koffie werd er gezellig nagepraat.

Het hoogtepunt kwam echter toen de gemeentebeambte een geldbuidel voor de dag haalde en we allemaal twee kwartjes per persoon kregen als beloning voor het vermoeiende werk. Daarna ging een ieder huiswaarts.

De oefening was geslaagd en laat nu de brand maar komen de vaklui staan klaar.

J. Elfrink.

De Goeie olde tied.

1. Bin op het platte land geboren als een zeune van de smid. Wie laeft hier met elkander tot het ende van de rit.
2. Wat mien als kind al hef etroffen was de rust op het platteland. Met die mensen die er woonden gaf ons een bepaolde band.
3. Met vijf jaor ging ie al naor schole opgesloten in een hok. Wie konden niet naor buuten kieken 't leren ging allemaol op de klok.
4. Een ding had ik gauw begrepen de grootsten hadden de beste kans. Aij maar veule melk ging drinken dan werd ie van zelf meer mans.
5. Later kwam ik in de hoogste klasse. O, wat was die meester streng. Zelf had ik dat wel neudig anderen vonden hem een kreng.
6. Met dertien jaoren nao d'ambachschole in de stad. Daar kon ie van alles leren waor ik nog geen weet van had.
7. 't Was vanzelf dat ik smid zou worden iets anders had ik nooit geheurd. Wie leerden smeden, lassen, vielen, zagen zo is het allemaol gebeurd.
8. Ok kregen wie veul tekenen meetkunde en algebra. Berekende de opp. van een cirkel 75 kilo in een sec. lm. hoog was 1 p.k.
9. Ok leerden wie de wet van Boyle de stelling van Pythagoras. Ik zal wel een bone wezen als ik weet hoe dat nog was.
10. Nao twee jaor ambachschole zetten wie de avondschole voort. Overdag praktijk, 's avons theorie met lange dagen gingen wie accoord.
11. De regering stelde eisen. Was de tied van Colijn en Marchant. Die bracht een

nieuwe wet uut ter bescherming van de middenstand.

12. Het middenstandsdilpoma was geboren ieder die zelfstandig wou beginnen moest middenstanscursus volgen en verzette ok je zinnen.
13. Bin ok zo'n cursus gaon volgen. In de oorlog bie de leeraar an huus. Met ons zessen op een zolderkamertje bie keerlsicht was veur ons geen kruus.

W.Huisman voorziet het paard van B.Udink van nieuwe hoefijzers.
Foto W. Huisman.

14. Daor leerden wie van alles alle wetten uut de kop. Ok debit- en crediteuren. Een balans met alles deran en op.
 15. Mao een jaortje leren kreeg het veur mekander. Jao ik werd een echte middenstander.
-

16. De laatste jaoren van de oorlog was studeren een hopeloze zaak. Ieder probeerde zien eigen lief te redden ok onderduiken mosten wuule vaak.
 17. An de oorlog kwam een ende en de mens begon alras. Eerst het puin rumen daornao kwam de opbouw pas.
 18. Nao zo'n oorlog an 't werk beginnen was veur ons dan ok geen toer. Alles was nog lopen of met de fietse. Peerd en wagen was het enige vervoer.
 19. Bin toen ok al spoedig naor een cursus hoefbeslag egaon. Twee jaor lang elke zaoterdagmiddag heb ik toen maar effentjes edaon.
 20. Peerd beslaon en hoefiezers maken duurde dan van een tut zes. Dan een uurtje schaften en van zeven tot negen de theorieles.
 21. Onze vrieje zaoterdagmiddag was dan ok heel goed besteed. Wil dat maar vertellen. dat die jongeluu dat ok is weet.
 22. Na twee jaor ploeteren werden wie geëerd. Mog mien toen echt hoefsmid noemen en ook nog rijksgediplomeerd.
 23. Daornao bin toen verder gaon studeren veur smid en kachelsmid. Berekeningen en werkstukken maken was toen net zo'n gilde lid.
 24. Aantal cursussen volgden detailhandel kachels, gereedschap galanterie. Anders en mocht men niet verkopen en dat heurde er toch bie.
 25. Om een zaak in stand te holden mos wel mee in deze tied. Leerde vakdiploma rijwielhersteller en zo is dat allemaol geschied.
 26. Later kwam er waterleiding begon er van te balen, Kreeg zo geen vergunning eerst maar fittersdiploma halen.
 27. Slochtern vond men aardgas in de grond onze gemeente kreeg ok gas. Bin toen vlug op zoek egaon waor ergens zo'n cursus was.
 28. Drie avonden in de weke, ging met de bus naor Arnhem toe. Van vijf tot hallef tiene kwam urn half twaalf pas bie moe.
 29. Wie leerden van druk in milibaar de calorische waarden van een gas. Hoeveel calorieën het gebruik van een kachel was.
 30. Was dicht bie de vieftig toen ik al die papieren had. Daornao kwamen de suppermarkten veur hen was een diploma zat.
 31. Jonge mensen motten veule weten dat is vaak een heel gedoe. wie zien ogen goed de kost gif kan met een heel klein beetje toe.
- W. Huisman

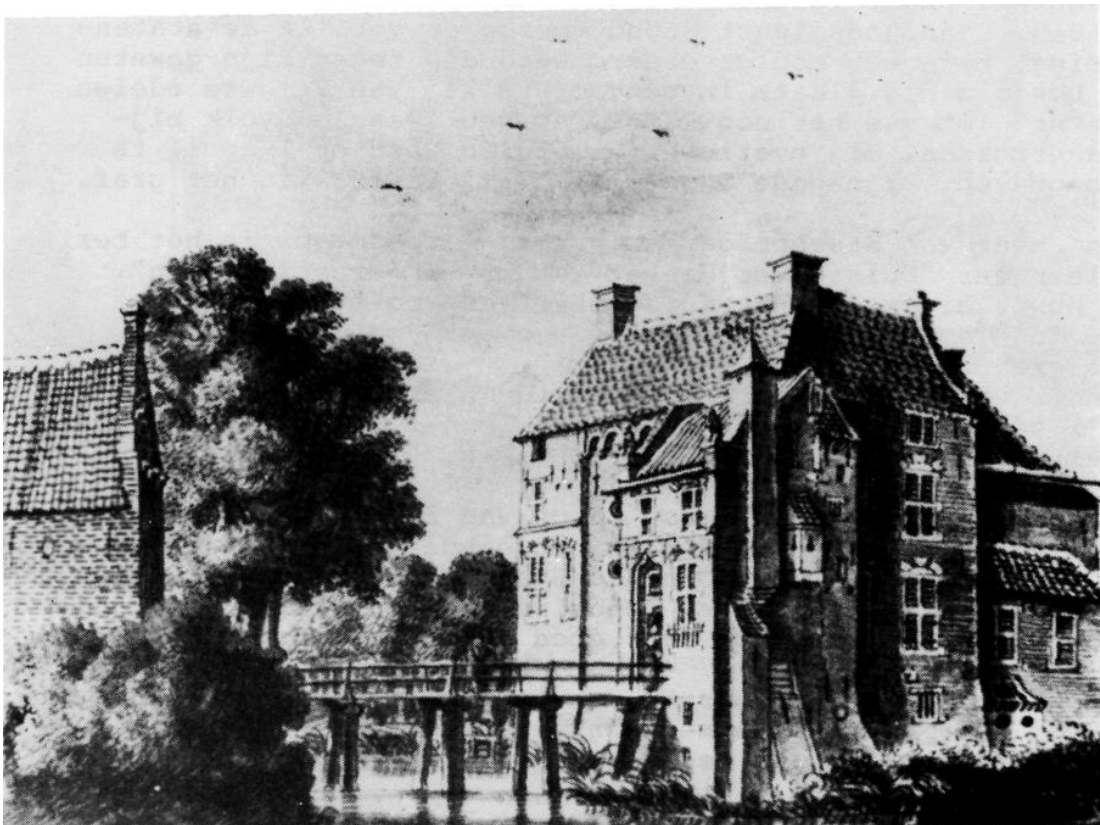
KASTEEL DUISTERVOORDE EN DE ADEL

Al verschillende malen in de loop der jaren is er gespit in de archieven van de St. Martinus kerk te Duistervoorde en steeds blijkt weer opnieuw de lange voorgeschiedenis van deze kerk. Zo heeft pastoor W.J.Th. Hooyman, werkzaam in Twello tussen 1901 en 1922 belangrijke notities nagelaten waaruit wij graag een en ander putten.

Huize Duistervoorde gelegen op de Veluwe in de kerspel Twello, behoorde tot de kastelen der grijze oudheid en heeft reeds vroeg naam gemaakt in de Deventer Cameraars rekeningen II blz. 475.

Vermoedelijk was destijds Derk ten Voerde heer van Duistervoorde. Jaren later moet het bezit van het huis zijn gekomen aan een vrouw die met de stad Deventer in onmin geraakte. De oorzaak van het geschil schijnt gelegen te hebben in een her- of aanbouw van het huis, uitgevoerd in 1374 op dusdanige wijze dat de stad Deventer er bezorgd over werd. Een sterke burcht zo dicht in de buurt kon de toekomst van Deventer in gevaar brengen of een belangrijke handelsweg sluiten.

Begin vijftiende eeuw ontmoet men een Arend ten Voerde, die eertijds waarschijnlijk heer van Duistervoorde was. Deze Arend was aanwezig bij de sluiting van het verbond tussen de ridderschap en de steden van Gelre op 3 mei 1418 (Nijhoff, Gedenkwaardigheden III, 374).

Huis Duistervoorde 1744, gewassen pentekening Jan de Beijer.
Foto Museum voor schone kunsten Brussel.

In de tweede helft van die eeuw is Duistervoorde eigendom geworden van Reinier van Appeldoorn, Gelmersz. Bij zijn gemalin Agnes van Meeckeren, vrouwe van Nijehuis en Terwolde had hij onder andere een zoon Peter van Appeldoorn, die Duistervoorde van zijn vader en Nijehuis van zijn moeder erfde. In de echt verbonden met Andrieske Krijnk, welke hem in 1525 ontviel. Zij hadden een zoon: Reinier van Appeldoorn, die zijn vader opvolgde in het bezit van Duistervoorde. In 1538 bij de huldiging van Willem, zoon van Cleef, trad jonker Reinier op als lid der ridderschap van Veluwe,

verscheen het volgende jaar op de landdag, behoorde in 1543 onder de afgevaardigden, die hertog Willem de eed moesten afnemen en komt nog voor op de riddercedel van 1555. Hij komt te overlijden in 1560.

Uit zijn huwelijk met Marie van Essen, Rikwijnsd, had hij vele kinderen, waaronder Peter van Appeldoorn. Deze zoon, doctor in de rechten, verkreeg Duistervoorde. Hij trad op als: 's Koningsraad in Gelderland, verscheen in 1583 op de vergadering der Veluwe ridderschap doch verscheen niet ter Statenvergadering wijl hij katholiek bleef en 's Konings zijde hield.

Zowel te Apeldoorn als Nijbroek staat hij in 1586 nog vermeld op de riddercedel. Hij overleed in 1592. Hij huwde in 1561 met Geertruid Caelsack Hendriksdochter die hem meerdere dochters schonk waaronder Dorethee, vrouw van Duistervoorde. Deze huwde in 1596 met Willem van Steenberg, zoon van Karel van Steenberg tot Nijenbeek. Onder Veluwe's ridderschap verscheen hij van 1609 - 1619. Zijn godsdienst stond voorop en verliet de statenvergadering, toen een eed gevorderd werd die tegen zijn geweten streed. Ook nam hij plaats in de voorste rij van Veluwe edelen die zich het lot van het nog katholiek gebleven landvolk bijzonder aantrokken. Hij overleed in 1630 en werd op 1 april te Twello begraven. Zijn gade volgde hem 31 juli 1631 in het graf.

Hun zoon Peter van Steenberg volgde zijn moeder op in het bezit van de leenweer "Duistervoorde met landen en gerechtigheden".

In 1635 huwde hij met Jonkvrouw Jeanne van Voorst, Reiniersdochter, doch overleed reeds in 1643 en werd op 11 maart te Twello begraven.

Zijn minderjarige dochter Dorethee erfde haar vaders leengoed en werd in 1644 met Duistervoorde beleend, onder voogdij van haar oom Elbert van Voorst, heer van Schoonderbeek.

Later huwde zij met Frederik Jan Baron van Baer tot den Slangenburg, een bekende generaal, die in het einde van de 17e eeuw veel roem oogstte in de oorlogen door de Staten gevoerd. Hij overleed in 1712 terwijl zijn vrouw hem reeds in 1666 ontvallen was zonder hem kinderen na te laten. Na haar dood daagde een drietal op dat naar de erfopvolging dong.

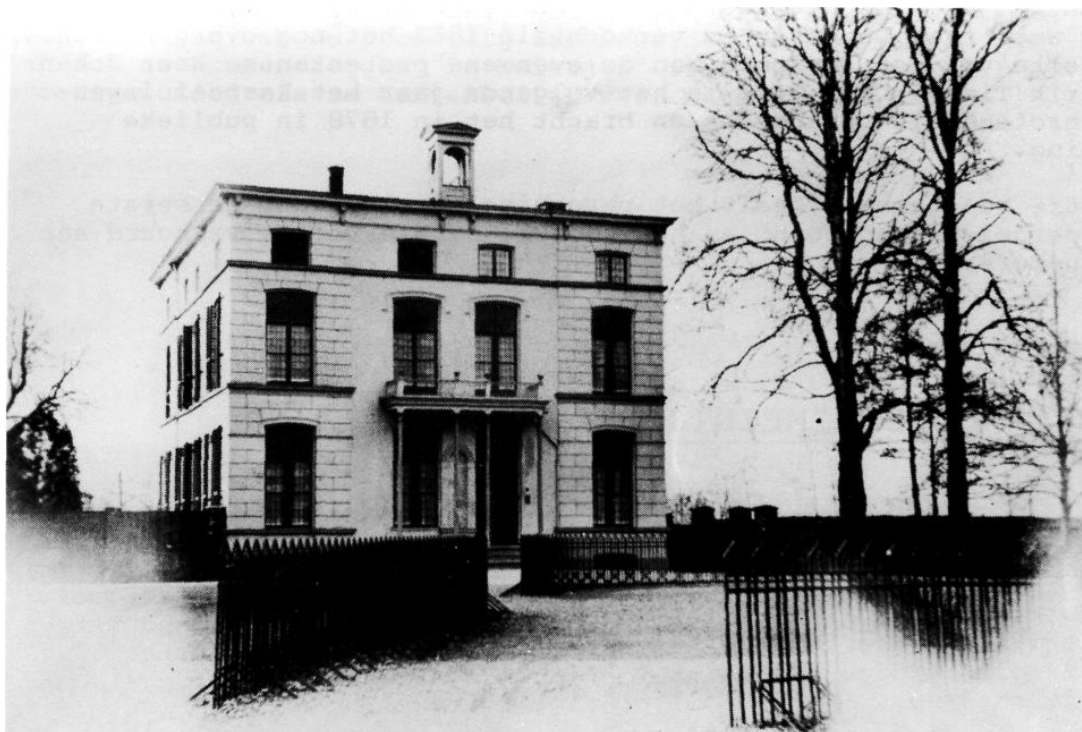
Winnares werd Jeanne van Voorst, vrouwe van Duistervoorde, die na de dood van haar eerste man met Derk van Stepraedt heer van Indoornik was hertrouwd en deze ook had overleefd.

Als ergename van haar dochter kon zij de beste rechten doen gelden en werd op 13 januari 1667 voor goed met Duistervoorde beleend.

VLUCHTOORD VOOR PRIESTERS

Ook tijdens haar tweede huwelijk moet Jeanne van Voorst genoemd kasteel hebben bewoond, dat immers een toevluchtsoord was en bleef voor de priesters die in het geheim de katholieken van mid-den Veluwe verzorgden. Op 1 oktober 1682 kwam zij te overlijden en werd naast haar eerste man begraven. Maar zoon Peter Reinier Baron van Stepraedt, die ook heer was van Loendersloot en Dodden-daal, volgde haar in het Duistervoorde leen op. Gehuwd met Jeanne Marie van Amstel, had hij onder andere een zoon Derk Jan Baron van Stepraedt, die op 11 november 1720 met Duistervoorde beleend werd en in 1712 in de kerk te Wijnbergen met Elisabeth van Steenberg getrouwd is.

Duistervoorde toen al onderscheiden door de stempel der oudheid, moet genoemde Baron afgestaan hebben aan zijn broer Jan Antoon Baron van Stepraedt, die in januari 1744 en september 1746 als bezitter van Duistervoorde wordt vermeld. Omdat Baron Jan Antoon kinderloos overleed, viel het bezit van zijn goed terug op zijn eerder genoemde broer Derk Jan Baron van Stepraedt. Deze kwam in 1766 te overlijden en liet twee dochters achter: Marie-Agnes en Christina Sophie.

Huis Duistervoorde 1962.
De kleuterschool is dan nog niet gebouwd.
Foto J. Harenberg.

Op 4 juli van datzelfde jaar sloten deze dames op huize Slangen-
burg onder leiding van Mr wessel van Eijll een magescheid, waar-
bij de Slangenburg, Nijenbeek, Doddendaal etcetera aan de
eerstgemelde kwamen terwijl aan de laatste werd toebedeeld
"de havesathe Duistervoorde met zijn landerij, huijsen, moelen en
daarenboven een somma van 20.000 gulden". (Bijdragen en Medede-
lingen der Vereniging "Gelre" deel III jrg 1900.)
Ook freule Christina Sopic bleef zorg dragen voor de priesters
die onder de Veluwse gelovigen werkten. Zij schonk aan het
parochiaal Kerkbestuur een vast terrein op een kleine afstand
oostwaarts van het kasteel gelegen waarop Johannes Tehodorus
Messink, derde pastoor van Duistervoorde, in 1802 de eerste kerk
heeft gebouwd.

Na het overlijden van feule Christina Sopic van Stepraedt begint
de glorie van het adellijk huis Duistervoorde te tanen. Haar
zwager Gaspar Baron van Nagell, die haar in het bezit van
Duistervoorde opvolgde, moge hier wel enige tijd vertoefd hebben,

doch hield zijn vast verblijf te Munster, terwijl zijn broer August van Nagell-Doorninck door erfopvolging heer van Duistervoorde geworden, te Vernholtz in het koninkrijk Pruisen steeds troonde. Deze had Jan Hendrik van Koolwijk, burgemeester van Ewijk, tot administrator van zijn goederen in Holland aangesteld, en kort voor de Belgische revolutie in 1830 het adellijke goed Duistervoorde aan de protestantse heer Johan Carel Geldenberg laten verkopen.

Na enige jaren op het kasteel gewoond te hebben, vertrok Geldenberg weer naar Deventer en verkocht in 1863 het nog overgebleven gedeelte van het landgoed aan de eveneens protestantse heer Johan Hendrik Timme. Deze liet in het volgende jaar het kasteel inwendig grotendeels veranderen en bracht het in 1878 in publieke veiling.

Bij die gelegenheid heeft het parochieel kerkbestuur de eerste zes percelen aangekocht en het kasteel Duistervoorde verhuurd aan de zusters.

H. van Vught.

DE TERWOLDSE "MEINTJES"

Op de grens van Terwolde en Nijbroek lagen drie stukken, slecht water doorlatende komgrond.

Voor de geleidelijke verbetering van de afwatering door de Woudermark, Dorpspolder Terwolde en het meest effectief door het polderdistrict Veluwe, was het een zéér moerassig stuk land met het onuitroeibare her- of heermoes robol of (akkerpaardestaart). In de volksmond ook gebruikt voor andere planten van het geslacht paardestaarten.

Deze planten groeiden op een kleilaag die anderhalf tot vier meter dik was en voor 75% afslibbaar.

Dit was dus prima land om de klei af te graven voor de steenfabricage, wat later ook gebeurd is.

Dit land is in vroegere eeuwen hoogstwaarschijnlijk ook begroeid geweest met rijshout en andere moerasplanten, in ieder geval niet geschikt voor de landbouw.

Daardoor is dit gebied eeuwen in gemeenschappelijk gebruik geweest voor beweiding door de markgenoten, geërfden of wel aangrenzende grondheren of hun dienstvolk.

De hogere gronden rondom waren al lang in handen van kerk of geestelijke instellingen of particulieren.

Welnu dit stuk gemene, door inklinking van het kleipakket laag gelegen grond, besloeg een oppervlakte van niet meer dan 12 ha.

Dat is gering, er waren toen der tijd wel gemeenschappelijke gronden van honderden hectares.

Dit stuk gemene grond was oorspronkelijk in drie stukken verdeeld.

Deze stukken werden afzonderlijk vermeld als:

- de lange meenten 3 m + N.A.P.
 - de korte meenten 2,9 m + N.A.P.
 - de lage meenten 2,6 m + N.A.P.
-

De omliggende dorpen liggen veel hoger. Terwolde en Twello en ook de dichterbij gelegen gronden liggen allemaal op een hoogte van 4 tot ruim 5 meter boven N.A.P. In de wandeling tezamen genaamd "De Meintjes".

Al naar gelang er meer klei in de naaste omgeving afgegraven werd en er dus meer kleigaten of waterputten ontstonden, breidde het gebied onder de naam "De Meintjes" zich uit. Het breidde zich zelfs uit over een deel uitgegraven grond van de van oudsher genaamde boerderij "De Maatakker", in de dertiende eeuw een leen van de proostdij St. Lebuinus te Deventer. Men zou nu kunnen zeggen "De Meintjes" is ongeveer driemaal zo groot geworden als ze aanvankelijk was, namelijk 36,5 Ha.

Arbeiders in de Meintjes.
Foto L. Sevenster.

De vraag hoe de naam precies geschreven moet worden is moeilijk te beantwoorden.

In 1402 had men het over "Die Meijnte", in 1814 werd het "De Meen" genaamd en in 1834 "De Meinte".

In een oud pachtcontract stond "De Mijntjes".

Over het schrijven van Meente of Meintjes zou men nog kunnen discussieren, maar geschreven met ij alleen, zou in de volksmond alras verbasterd zijn tot "Mientjes" en dat wordt nooit gehoord. De bewoners van Terwolde en Nijbroek spreken bijna altijd over De Meijntjes, doch een heel enkele keer hoort men nog wel eens iemand zeggen "De Meentjes".

Voor de bedijking van de IJssel moet deze streek vaak onder water gestaan hebben, circa één kilometer van de rivier af, binnen het stroomdal en niet beschermd tegen het water door oever- of stroomwallen, noch rivierduinen of ander natuurlijke verhogingen, noch kunstmatige.

Ook bestaat de mogelijkheid dat hier een open geul of rivierarm door heen gelopen heeft, gezien de brede slenk van Zuid naar Noord, die daar aangetroffen is en hier en daar pas op een diepte van 4 meter op zand stuit.

Een verlande stroombedding van een IJsselarm misschien?

In "De Meintjes" bevinden zich ook nog keiharde oerbanken, waarvoor de excavateur in der tijd zelfs moest worden verplaatst.

Dit moet een heel karwei geweest zijn, daar de excavateur op rails liep en deze verlegd moest worden in dit moerassige gebied. Tijdens het klei-afgraven is een ijzeren scherp van 20 cm lengte, van een vaarboom van een lengte geschat op minstens vier meter, hetgeen gebruikt werd op een flink schip. Hoe kwam dit scherp hier zo diep in de klei terecht? In 1954 met de hand gravend (steekschop) is op de grens van grijze onderklei en de bruine bovenlaag het volgende voorwerp aan getroffen:

- Een hardstenen, blauwgrijs voorwerp, 9 cm lang, 3,5 cm breed en 3 cm dik.

Het woog 250 gram en in het dikke afgeronde einde is heel primitief een aan beide zijden conisch gat aangebracht met een grootste diameter van 1 cm en een kleinste van $\frac{1}{2}$ cm. Voorts zijn er glijbotten gevonden, om op één been schaats te lopen.

Er werden ook diverse brede zwaar verroeste hoefijzers gevonden en vermoedelijk ook een van een kozakken paardje.

Er zijn geen sporen van bewoning gevonden, noch van hutten of huizen noch anderzins.

In opgezogen zand voor hercultivering, tot zes meter diep werd een deel van een benen hak (edelhert) met een keurig rechtgat erin geboord, gevonden.

Verder werd onder andere nog gevonden een stuk dijbeen van een oeros en een grote wervel.

Ook werden nog cederkegeltjes en denne-appels gevonden.

Deze vonsten zijn er al terecht gekomen, voor dat de klei zich hierop afgezet heeft.

Het hele gebied van "De Meintjes" watert af op de Terwoldse Wetering, die op haar beurt weer afwatert op de IJssel vlak voor Hattem, waar ze gestuit wordt door het Veluwe massief.

Volgens een kaart van 1550 liep de huidige Terwoldse Wetering lang niet kaarsrecht, hetgeen de afwatering niet ten goede kwam. Nog fnuikender was de situatie dat het gebied van "De Meintjes" circa 3,2 meter + N.A.P. ligt.

Het water moest in noordelijke richting afgevoerd worden overeen afstand van ruim 20 km, naar een gebied voor Hattem circa 2 meter + N.A.P. om daar via de Grote Wetering in de IJssel te worden geloosd.

Dat kon niet snel gaan gezien het geringe verval en de bochtige wetering.

Langs een paar honderd meter loopt nog zo'n oud kronkelig slootje evenwijdig aan de wetering, aan de zijde van de "Kleine Beurse".

Het overtollige water kon alleen maar naar 't noorden afgevoerd worden, in het oosten liggen de stroomwallen van de IJssel. Ten westen en zuiden lagen de ingedijkte gronden van Nijbroek en de hoger gelegen dorpen Teuge en Twello.

Ten westen, evenwijdig aan de Terwoldse Wetering loopt een weg, de Zeedijk genaamd.

Waar is die naam, Zeedijk, van afkomstig?

Er worden verschillende lezingen gegeven van de naam Zeedijk. Volgens overlevering zou de naam afkomstig zijn van de familienaam van de Zee, ook wel geschreven als van der See of Se. Een naam die in de 13e en 14e eeuw in deze omgeving regelmatig voorkwam.

Eeuwenoude Boerderij de "Maatakker".

Foto L. Sevenster.

In 1295 wordt een van der Zee, namelijk Hugo, genoemd als bezitter van de "Maatakker", grenzend aan "De Meintjes". In een charter van 1320 komen we Henrie van de Zee tegen en in 1359 wordt in de cameraarsrekeningen van Deventer Arnold van de Zee te Terwolde genoemd.

Een andere lezing is als volgt: Bij de ontginning van Nijbroek in de 14e eeuw, in 1328 werd Nijbroek een zelfstandig richterampt, zou de Zeedijk als zijdijk aangelegd zijn op de grens van Terwolde en Nijbroek.

Door het plaatselijk dialect zou "zij" dan veranderd zijn in "zee", vandaar de naam "Zeedijk".

Er schuilt echter nog iets anders in de naam "Zeedijk".

In 1403 wordt hij vermeld als "Seghedieck".

Dat is de Dijk of weg die langs een wetering loopt, waarin het water heel langzaam stroomt, het water zeeg, van het werkwoord zijgen.

Hier van het water, zeer langzaam stromend vanwege het geringe verval.

Hier bestaat dus de mogelijkheid om te stellen, dat Zeedijk afgeleid van "Seghedieck" van oudsher de juiste naam is.

De Terwoldse Wetering is van oudsher een echte scheiding geweest tussen het laag gelegen Nijbroek en het algemeen hoger gelegen Terwolde.

Nijbroek was door zijn slechte afwatering een echt moeras gebied met slechts enkele boerderijen en voor het overige geheel toebehorend aan de graven van Gelre.

Slechts enkele hogere delen waren bewoond zoals de Steunenbergh, de Geere en 't Hoge Wold.

Bij sommige boerderijen is nog te zien dat ze op hoogten (terpen) zijn gebouwd, bijvoorbeeld het "Hooge Huis" en de "Smagtenberg". De andere zijde van de Terwoldse Wetering bestond grotendeels uit hogere gronden met het dorp Terwolde daarop gelegen. De vorm van de percelen aan weerszijden van de Terwoldse Wetering, rondom "De Meintjes" zijn ook totaal verschillend.

Aan de Nijbroekse zijde van de Wetering ziet men de kenmerkende vormen van ontgonnen land.

Lange rechte stukken van Zeedijk tot Bekendijk of Veluwse dijk. Deze stroken land waren van oorsprong 30 m, 60 m of 90 m breed. Een stuk land van 30 m breedte werd een striepe genoemd, aan de Zeedijk ligt nog een boerderij de "Striepe" genaamd.

Een stuk land met een breedte van 60 m werd een hoeve genoemd, circa 13,5 ha. en die van op 90 m breedte werden een half erve genoemd, ruim 20 ha.

Aan de andere zijde van de Terwoldse Wetering, rond

"De Meintjes", ziet het er geheel anders uit.

Tamelijk grote onregelmatige stukken land, met enige verbeelding zou men ze ongelijkzijdige rechthoeken kunnen noemen, waarvan de zijden of grenzen lang niet allemaal in een richting of in elkaars verlengde lopen.

Het lijkt wel of deze hogere percelen zich in het verleden onregelmatig om "De Meintjes" heengegroepeerd hebben.

Ook de namen in en om "De Meintjes" duiden op een teveel aan water in het verleden: onder andere de Goorweidens het Soezenland, van de familie Beekman enzovoort.

Mogelijk ook nog de in de nabijheid gelegen hebbende, maar nu niet meer bestaande boerderij de "Scherpenhof".

Later is hier nog bijgekomen de 19e eeuwse boerderij de "Middenhof", die nu geen agrarische functie meer heeft.

Wel moet vermeld worden dat de eigenaren of bewoners van deze boerderijen niet altijd de bezitters van deze gronden waren.

Vele stukken behoorden oorspronkelijk aan geestelijke instellingen te Deventer.

Deze percelen hebben grotendeels behoord en nu nog bij de boerderijen die aan Terwoldse zijde rond de Meintjes liggen, zoals de Maatakker, Hof Ter Waarde, Hof te Rijssen en de Kleine Beurse.

Wanneer we van de veronderstelling uitgaan dat de oorspronkelijke "Heintjes" de gemeenschappelijke weidegrond was, dan is de eerste vraag wanneer deze gronden in particulier bezit zijn overgegaan. Helaas kunnen de markeboeken van Terwolde geen uitsluitel geven, daar de boeken van de Woldermark en deBursenermark verloren zijn gegaan.

Wanneer we het oorspronkelijke verpondingsregister van 1649 bekijken, dan zien we dat de Woudermeente of Mude "Meinjtes" hierop niet meer voorkomt.

Daar de "Meintjes" hiervoor die tijd wel opstonden, zou men heel voorzichtig kunnen concluderen, dat de "Meintjes" omstreeks die tijd in particuliere handen overgegaan is.

Een mondelinge mededeling door mevrouw S. Rakhorst-Schokkenkamp, geboren op de "Middenhof" gedaan, leert ons dat de "Meintjes" afkomstig waren uit de "Hof te Riesen".

Haar grootvader had namelijk, volgens acten van 30 juni 1855, grote stukken land gekocht op een publieke veiling, uit de "Hof te Riesen", later huis en erf eveneens.

Op 2 juli 1897 verkoopt de familie Schokkenkamp aan de op te richten Stoomwaalsteenfabriek te Terwolde, de korte Meente, die daarna het baggergat genoemd wordt, 't Breestuk en de Peppelenkamp, oppervlakte 8,04 ha.

In het midden van 't Breestuk/Peppelenkamp stond een gebouwtje met machine voor het luchtspoor.

De klei werd namelijk van hieraf per luchtspoor naar de steenfabriek (de Vooruitgang) vervoerd.

Dit luchtspoor bestond uit, aan een staalkabel hangende, transportbakken.

Dit luchtspoor is later weer buitenwerking gesteld vanwege de te geringe capaciteit.

Volgens een ruilactie van 4 november 1925 staat het burgerweeshuis te Deventer het lang in haar bezit geweest zijnde land, de "Lage Meente" en de "Kattekop" af aan de familie Schokkenkamp, in ruil voor een nagenoeg even groot stuk land, gelegen tegen de "Kleine Beurse" aan. Oppervlakte circa 4,7 ha.

Tussen 1936 en 1947 komen de "Lage Meenten" en de "Kattekop" in bezit van de steengaasfabriek te Twello en worden afgegraven. De grond in bezit van de steengaasfabriek Twello worden na het afgraven van de klei aan een particulier verkocht.

Op 18 februari 1953 koopt de steengaasfabriek te Twello van de familie Schokkenkamp "de Lange Meente" groot 4,3 ha. en graaft deze af.

Na het afgraven wordt ook dit stuk land aan dezelfde particulier verkocht.

In 1957 worden de stukken land, door de steengaasfabriek verkocht en gehercultiveerd.

Het bestaat daarna uit 1 ha. water, 6 meter diep, circa 6 ha. beplant met populieren en een stukje met sparren en wat weiland.

Wanneer de steenfabriek de klei afgegraven heeft van de "Korte Meente", 't "Breestuk" en de "Peppelenkamp" komt deze gronden in bezit van Mr. J.P. Servatius.

Mr. Servatius heeft een halve ha. gehercultiveerd met zand uit het baggergat en bepoot met populieren. Na overlijden van Mr. Servatius zijn deze gronden overgegaan in handen van Staatsbeheer.

Meintjes Sarraris: Deze grond is eeuwen in bezit geweest van de familie Serraris van Oldeneel tot Oldenzeel. Vlak voor de 2e wereldoorlog werd alleen de klei verkocht dus zonder ondergrond aan de vlakbij gelegen Overijssels Steenfabrieken (de Scherpenhof) met als gevolg na gedeeltelijk afgraven, 5 ha. waterplassen en een restant grasland ter grote van 1,5 ha.

Het Soezenland ligt tegenover de "Meintjes aan de overzijde van de Terwoldse Wetering.

Naar gegevens van wijlen de heer G. Boot.

J. Lubberts